

Nijemi susreti sa danima koji postaju legenda

Por. b. b. Dušan Jelić, Pula

Već izvjesno vrijeme se priča među pripadnicima Mašinskog školskog centra o tek dogotovljenom kabinetu za moralno političko vaspitanje. Nije to bio onaj uobičajeni svakodnevni prolazno intimni kontakt, koji je tako svojstven našim ljudima. »Vrijedi to vidjeti... Jesi li bio... Treba to da vidiš... i t. d.« — U tim okvirima bi se odvijao takav dijalog u susretu čiji je ton bio za jedan ljudski ritam i topliji i mekši.

Nazvali su ga kabinetom — zapravo on to i jest — ali ja bih ga radije nazvao galerijom revolucionarne počasti. Sve je tu istodobno i blisko i daleko i intimno toplo a i epski uzvišeno i udaljeno. Sve je to tu. Sve to teče od slike do slike, i od grafikona do grafikona duž zidova i pultova obloženih mekim okvirima sitaste jute.

Nijemo govore slike o prvoj ustaničkoj pušci, o ustaškoj sjekiri poprskanoj s krvlju nevine žrtve. Pričaju slike o prvoj, drugoj, i svim redom ofanzivama koje su htjele da unište jedan duh, koji je uvijek iza svakog sudara izrastao veći, dublji i obuhvatniji.

Potresna su i nijema ova kazivanja koja i nisu tako daleko kada ih gledamo kroz vremensku perspektivu, pa ipak... Da ipak... u sali pored tih nemuštih kazivanja s pažnjom u kojoj je suspregnut neki duboko potresni grč, stoje i prate te prizore mladi pitomci. Za većinu njih je to, pred njima, legenda. Legenda je to njihovih roditelja, njihove starije braće a i sadašnjih njihovih starješina i rukovodilaca tu u školi MSC.

Njihov prvi korak u životu, njihovi prvi otvoreni pogledi su vezani za ovo naše socijalističko tlo. Njihovom ljudskom rasuđivanju je tuđ onaj neljudski barbarluk koji izbija sa ovih slika, ova klanja i ove nijeme laži. Ovim mladićima je socijalizam u krvi i u dahu i zato je za njih to, i za njihov intimni svijet stran i teško prihvatljiv oblik života. Ali ne samo za njih, i mi stariji, koji smo prošli kroz dane koji su vezani za ove slike smo se udaljili od njih i srasli sa novim životom, srasli sa duhom socijalizma. Zaboravljaju ljudi. Takav je čovječji duh. Zaboravljamo čak i mi koji smo bili dio tih epskih dana. A ove slike, ovaj kabinet nas vraća u tu našu tako blisku prošlost. Ona evocira gordost i ponos. Ona kroz taj tako uspjeti intimni kontakt zbližuje mladi naraštaj sa tek uzraslom legendom. Oni i sami postaju dio te legende.

Ali smisao se neiscrpljuje na veličini legende ier ta prošlost i opominje, s obzirom da socijalizam nije još stvarnost svih geografskih širina. Ustaški obojena sjekira nije još pokopana. Krv nevinih žrtava još nije prestala da teče. Masakriranje nevine djece, žena i staraca se odvija još uvijek po istim receptima, po mnogim stranama svijeta kao i na ovim slikama. Iza jezuitske mantije i izdignutog križa je neprikrivena pod-

lost i mržnja. Ali naprama njih stoji uvijek čovjek. Što sve nije upereno protiv njega — Čovjeka: sila, nauka, progres, tehnika, religija, ali on sa svojom snagom i vjerom u sazrele humane i socijalističke ljudske odnose se suprostavlja i odupire rušilačkoj stihiji. On joj prkosi kroz lik mladog komunista Filipovića iz Valjeva koji ispod vješala poziva narod: »Iskopavajte zakopano cružje i tucite fašističke gadove i njihove pomagače, domaće izdajice«.

Potresno i nijemo govore ove slike, kazuju kako su prve samo kosama i kolcima, i po kojom lovačkom puškom naoružane ustaničke grupe prerastale u brigade i divizije i lomile jednu za drugom bezbroj neprijateljskih ofanziva. Čovjek protiv čelika i tehnike. Sve više i više ljudi koji su uzrasli i stvorili epopeju, legendu. Ljudi u gunjevima i opancima kao heroji. Narod heroj. Rade Končar, Sava Kovačević, Franjo Kluz, Anka Butorac, Lola i uvijek tamo i svagdje lik Tita. Tito u prvoj ofanzivi. Ranjeni Tito, Tito u Drvaru. U maršalskoj uniformi. I onda njegov ozbiljan i brižan izraz u susretu sa ranjenicima. Radostan lik velikog vođe iza koga je pobjeda, iza koga je pobjeda duha i istine nad povampirenom mržnjom i rušilačkom stihijom.

Govoriti o kabinetu, gdje zapravo ne govori već odiše jedna svečana atmosfera, govoriti o mjestu gdje ljudi oko nas ulazeći i nesvjesno skidaju kape i do šapata snizuju ton. Teško je govoriti o svemu tome i uspjeti izbjeći da se odhrvaš frazi.

Kako to i reći. Možda to i nije toliko bitno. Važno je doći i doživjeti taj susret. Osvježiti svoj duh dahom koji isijava iz svakog pedlja ove prostrane sale. To je zapravo i bio cilj oformljenja ovog kabineta.

Da je to uspjielo govore nam svi oni posjetioци koji se u njemu znaju i po par sati zadržati u razgledanju. Govore nam mladički plahovito izraženi izlivi pitomaca — koji nisu izuzetni — kako bi sada išli da se tuku i bore. Koliko iskrenosti i do suza ganute mladenačke osjećajnosti ima u tim ogorčenjima.

Da li je zaista bilo krajnje vrijeme da se na taj način i tim formama približi i pridruži, našem svakodnevnom radu ovaj političko pedagoški rekvizit. Otrgnuti se od vremenske inercije koja je prijetila da našu stvarnost razlije između međusobno udaljavajuće dvije suprotne obale, od kojih je jedna sve više prerastala u našu epsku legendu. Teško se je odhrvatiti vremenu, ali da je moguće povezati čvrstim mostovima protekle događaje, — koji su ne samo nužnost i obaveza — sa sadašnjom stvarnošću, su jedino ovakvi kabineti.

Stvaraocima ovog kabineta se ne može osporiti ni, kreatorska mašta a ni uloženi trud. Oni su shvatili vremenski imperativ, shvatili peda-

gošku obavezu prema svojoj sredini. Nije bilo lako riješiti osnovnu zamisao koja je bila obuhvaćena Titovim riječima:

»Ja bih htio da naša Armija ostane duhovno onakva, kakva je bila NOV, kakva je bila onda kada je bila bez tehnike, naoružana samo visokom sviješću i dubokom vjerom da će pobijediti«.

U tim riječima je bila ideja, dati tim riječima određenu životnu funkciju, dati im kreatorsku snagu, to je trebalo postignuti. Razgovarali su sa mnogim rukovodiocima koji su u pogledu oformljenja sličnih izložbi imali već izvjesnog iskustva. Obratili su se za pomoć istorijskim Institu-

tima pri republičkim Centralnim komitetima. I pomoć i materijal je stizao.

Zamisao je ostvarena. Da je to tako govori nam ovaj susret. On nam još jednom kazuje da se u svakodnevnim uslovima nameću i izraščuju novi zadaci i obaveze, i shodno tome nalaze nova rješenja. To govori ovaj kabinet. Stvaraoci ovog kabineta smatraju, da im je ovaj uspjeh samo polazna točka njihovog rada. Zamisao je prerasla sebe. Ona traži svoj daljnji izraz. Revolucija je prerasla u socijalizam.

Ostvarenje tog zadatka je u toku. Prvi uspjeh pruža dovoljno uvjerenja da će se i taj cilj postići . . .